

Ur *Zenit* nr 1/1973 (nr 31)

Margot Bengtsson

Recension av Juliet Mitchell: *Den nya kvinnorörelsen*

Tiden har kommit för de första mer omfattande analyserna av den nya kvinnorörelse som vuxit fram i de högindustrialiserade länderna i Europa och i USA mot slutet av 60-talet.

Juliet Mitchell, en av de ledande teoretikerna inom den nya kvinnorörelsen, har i boken *Woman's Estate*, på svenska utgiven med titeln [Den nya kvinnorörelsen](#) (PAN/Norstedt), försökt skissa bakgrunden till rörelsens framväxt, de organisatoriska, teoretiska och praktiska problem man haft att kämpa med. Många av de teoretiska kärnsatserna härrör från ett tidigare arbete, på svenska utgivet av *Zenit* under titeln *Kvinnorna — den längsta revolutionen* (*Zenit*, Småskrift nr 2)

Bakgrund

För att förstå uppkomsten av den nya kvinnorörelsen måste man se den mot bakgrunden av 60-talets politiska utveckling, menar Mitchell. Det gemensamma för dem som deltagit i och initierat 60-talets politiska rörelser är dels deras ungdom, dels deras relativt höga utbildning.

Den höga utbildningen har bidragit till att avslöja motsättningarna inom det kapitalistiska samhället och inom de ideologiska institutionerna, som skola, universitet och familj. Hög utbildning, tidigare en passersedel till ett bekvämt och tryggt liv, innebär plötsligt ingenting av detta.

Kvinnorörelsen hämtar enligt boken sin revolutionära kraft från framförallt två källor: dels från erfarenheten av kvinnornas ekonomiska utsatthet i världens rikaste länder, dels från upplevelsen av det förtryck som utövas gentemot kvinnor inom ramen för den högre utbildningen.

Det är alltså inte de ekonomiskt och socialt mest förtryckta kvinnorna som gått i täten för den nya kvinnorörelsen utan de kvinnor som varit privilegierade nog att uppleva diskrepansen mellan den framtid i form av kvalificerade arbeten, ekonomisk självständighet och jämställdhet mellan könen som skulle följa med utbildning och den realitet de i själva verket möter.

Också inom de nya radikala politiska rörelserna där männen säger sig kämpa mot kapitalism och utsugning, för alla som är förtryckta, härskade samma kvinnoförakt och kvinnoförtryck som överallt annars i samhället. Männen vägrade inse det specifika i kvinnans förtryck. Detta blev upptakten till den separata kvinnorörelsen, insikten att det bara är genom att sluta sig samman som kvinnor och utesluta männen som kvinnorna kommer att nå någonstans i sin kamp.

Organisatoriska problem

Kvinnorna reagerade också mot den auktoritära strukturen i många vänsterorganisationer. Man ville skapa en rörelse som byggde på reell demokrati, utan ledare och med en betoning av kollektivet.

För att uppnå detta baserade man arbetet på små grupper. Den lilla gruppen ska garantera en nära kontakt och emotionellt stöd människor emellan och förhindra att alltför byråkratiska, formella relationer uppstår. Samtidigt är hela gruppen ansvarig för arbetsuppgifter, inte enstaka personer, och alla beslutsfunktioner låter man rotera mellan grupperna.

Svårigheten med en ultrademokratisk inriktning är att den så lätt kan vändas i sin motsats. — Det finns exempel på hur, under skydd av den 'ledarlösa' normen, ett mycket mer svårhanterligt ledarskap växte fram, där ett fåtal med tillgång till erfarenhet och information kom att dominera

andra mer oinskränkt, just genom att ledarskapet var dolt och inte kunde öppet ifrågasättas. Det finns också exempel på att kvinnor av rädsla för att bli anklagade för att ha ledar(=manligt)-ambitioner, upphört att ta initiativ, att kämpa för sina idéer, slutat tro på den kunskap de haft inom olika områden och totalt passiviserats. Motsatsen till vad man ursprungligen avsåg.

Teoretiska problem

Kvinnorörelsen har givit upphov till en del nya begrepp. Ett sådant omstritt begrepp är 'consciousness-raising' ('medvetande-höjning' eller 'medhöj', som det kallas på svenska).

Vad som åsyftas med begreppet är både en metod och ett tänkesätt som går ut på att betona att 'det personliga är politiskt'. Att kvinnor istället för att låta sig förlamas av vad de tror är deras högst personliga problem, ska vända sig utåt, ta upp sina problem med andra kvinnor. De kommer då att uppleva att de flesta har likartade problem, som inte är orsakade av personliga fel och brister utan av det förtryck och de motsättningar som det här samhället skapar för majoriteten av kvinnor. Metoden är ett sätt att underlätta och möjliggöra för kvinnor i grupp att verbalisera sina problem.

Tyvärr har det gått alltför mycket magi och mystifikation i det här begreppet. Istället för ett första försiktigt försök att nå en djupare politisk insikt som var grundad på egna erfarenheter och inte enbart på läsning av marxismens klassiker, urartade det hela på sina ställen till att bli den enda metod som ansågs kunna ge någon form av insikt, politisk eller annan. Istället för att politisera det personliga, blev det att det politiska personaliserades till den grad att man totalt blandade samman samhälleligt, personligt och politiskt.

Det rör sig ju här om väldigt olika abstraktionsnivåer. Det finns ingenting hos den lilla gruppen i sig, som garanterar att för att man upplever vissa personliga problem, som gemensamma med de övriga gruppmedlemmarnas, att man för den skull också omedelbart ska inse problemens totala samhälleliga implikationer. För det krävs en fortgående kunskap om samhället, som man inte når enbart, eller ens i huvudsak, i den lilla gruppen genom 'consciousness-raising' eller 'medhöj'.

Den djupa insikten om ideologins betydelse är den nya kvinnorörelsens både styrka och svaghet, skriver Juliet Mitchell.

Vissa radikala feminister har, menar hon, totalt skurit av förankringen till socialism och marxism, med en analys av kvinnornas relation till produktionen, på arbetsmarknaden och i hemmen, som en av grundförutsättningarna för en rimlig analys av kvinnornas specifika förtryck under kapitalismen.

Detta leder till en felaktig analys, menar Mitchell, där männen ses som de huvudsakliga förtryckarna, där klassproblematiken olika kvinnor emellan suddas ut (alla kvinnor utgör en gemensam klass förtryckta av klassen män) och där strategin i längden måste bli en orimlighet.

Men, menar Mitchell vidare, feministerna har bidragit med insikten att det är av betydelse att erkänna och verbalisera konkreta erfarenheter och upplevelser av förtryck, att det ligger en politisk kraft i detta. Feministerna har visat att de abstrakta socialisternas analys av kvinnoförtrycket i mycket har tjänat som ett skydd mot en verkligt handlingskrävande insikt. Det är lika fel, menar Mitchell, att skylla allt på männen (feministerna) som att skylla allt på systemet (abstrakta socialister). Det är konkreta män som bär upp systemet, och det är i konkreta mäns handlingar vi möter det. Men man kan inte göra teori av den omedelbara konkreta upplevelsen, fortsätter Mitchell, man måste se den i sitt sammanhang och agera därefter.

Inför vändpunkt?

Här står den nya kvinnorörelsen inför en vändpunkt, menar Mitchell. Det råder väldiga teoretiska, politiska och strategiska motsättningar inom rörelsen nu. Vad det gäller är att försöka analysera varför och hur förtrycket av kvinnorna är strukturellt nödvändigt för att kunna bekämpa det. Som strukturellt nödvändigt förtryck måste kampen innebära och vara en del av alla människors kamp som är jämförligt och nödvändigt förtryckta.

Detta ställer frågan om separata kvinnoorganisationer på sin spets. Att de varit helt nödvändiga under en period visar praktiken klart. Det var först när kvinnorna slutit sig samman i separata kvinnoorganisationer och på så sätt skapat makt bakom sina krav, som kvinnokampen plötsligt fick gehör så gott som överallt. Men frågan är om kvinnorna även i fortsättningen gynnas av att arbeta enbart i separata kvinnoorganisationer. Vi kan inte förstå vårt förtryck i isolering, menar också Mitchell. Risken är att kvinnorna kan komma att ställa sig utanför makt- och inflytelsesfärer utan att kunna skapa alternativ.

Ett annat problem är att man inte lyckats hitta en konstruktiv lösning på köns-klass-problematiken. Majoriteten inom den nya kvinnorörelsen, framförallt i Sverige, anser sig stå på socialistisk grund och att kampen ytterst bör föras på arbetarkvinnornas villkor, men rörelsen är helt medelklassdominerad.

Den nya kvinnorörelsen måste politiseras betydligt mera för att nå någonstans på sikt. Det gäller att finna en lösning på de organisatoriska problemen, som hör nära samman med de teoretiska. Om kvinnorörelsen definierar sig alltför 'socialistiskt', kommer den då att bli en underavdelning till en annan partisyftande organisation eller ett enkönat parti? Ska kvinnorörelsen helt igenom ha samma politiska program eller ska den fungera som en front? Vilken slags front i så fall?

Det är också en fråga om vilka konkreta politiska krav man bör prioritera, kortsiktiga som långsiktiga, och hur kampen för dem bäst bör föras.

Det är mängder av problem av det här slaget som inte tas upp i Mitchells bok. Bokens största förtjänster är dels beskrivningen av den nya kvinnorörelsens ursprung och korta historia, dels att den med utgångspunkt från kvinnorörelsens två huvudlinjer, den feministiska och den socialistiska, försöker skapa en plattform för en kvinnorörelse där man 'ställer de feministiska frågorna, men kommer med marxistiska svar.'